

Förslag till förändrat ägande av Gästrike Ekogas

Förslag till beslut

Att Gästrike återvinnare förvärvar Gävle Energis andelar i Gästrike Ekogas AB förutsatt att medlemskommunerna bifaller förslaget.

Att ge styrelsen för Gästrike Ekogas i uppdrag att vidareutveckla samverkan med det privata näringslivet om exempelvis nya affärsmodeller, lager- och tankinfrastruktur, framtida investeringar och andra för bolaget viktiga delar för att maximera verksamhetens ekonomiska och samhällseliga nytta.

Bakgrund

I mars 2009 uppdrog Gävle kommunfullmäktige åt Gävle Energi att starta upp ett projekt med syfte att realisera försäljning av biogas med den långsiktiga målsättningen att finna möjligheter till och realisera lokal och regional produktion av biogas för fordon.

I juni 2010 fattade Gävle kommunfullmäktige även beslutet att ge Gävle Energi i uppdrag att verka för att flera ägare tecknar sig för aktier i bolaget med målsättningen att Gävle Energi, när marknadsförutsättningarna klarnat, ska äga mindre än hälften av aktierna och på sikt ännu mindre.

I beslutet uttalades också:

”att det är viktigt att kommunen är med och initierar, samordnar och leder utveckling för att åstadkomma biogasproduktion och försäljning men beroende på utvecklingen av marknaden och rådande marknadssituation även verkar för att verksamheten kan tas över av annan.”

Gästrike återvinnare gick senare in som delägare i verksamheten och äger nu 51 % och Gävle Energi äger 49 %.

Gävle Energi erbjuder nu Gästrike återvinnare att förvärva Gävle Energis aktier i Gästrike Ekogas AB. Se bilaga.

Lagstadgat kommunalt ansvar

Från och med 1 januari 2024 är det obligatoriskt utsorteringskrav av matavfall och flytande matolja. Det är kommunernas ansvar att samla in och behandla avfallet. Det betyder i praktiken att den enda behandlingsmetoden för matavfall är rötning för produktion av biogas. Därför har på senare år allt fler kommuner gått samman för att investera i egna biogasanläggningar. En lokal behandling av matavfallet är även bra för miljön då vi får ett lokalt kretslopp av resurser i närområdet. Gästrike återvinnare samlar in ca 10 000 ton matavfall/år som behandlas på Gästrike

Ekogas. Matavfall från kringliggande kommuner som Söderhamn, Bollnäs och Ovanåker behandlas också på Ekogas anläggning.

Nuläge

Verksamheten Gästrike Ekogas AB är nu etablerad och bidrar till ett cirkulärt samhälle genom omställning från nyttjande av fossila och ändliga resurser till biogas och biogödsel. Regionens matavfall behandlas och omvandlas till biogas och säljs som fordonsgas. Flytande biogödsel levereras till bönder i regionen som använder det på sina åkrar vilket minskar deras beroende av konstgödsel från utländska aktörer. Fosfor är en huvudingrediens i konstgödsel och anses av EU vara en kritisk mineral då många länder inklusive Sverige är beroende av import av fosfor från länder som Marocko, Kina och Ryssland.

När matavfallet behandlas bildas metangas som idag har högst ekonomiskt värde som uppgraderad fordonsgas. Fordonsgasen är också ett av de mest miljömässigt hållbara bränslena och ersätter fossila drivmedel. Gästrike Ekogas har idag ett flertal långsiktiga avtal med olika aktörer bland annat stadsbussarna i Gävle som ger en ekonomiskt cirkulär nytta för avfallskollektivet. Ett nära samarbete/ägarande för Gästrike återvinnare och Ekogas ger därför synergier. Gästrike återvinnare har en skyldighet att behandla det biologiska avfallet och matavfallet från Gästrike återvinnarens fem kommuner skapar fundamentet för Ekogas verksamhet. Tillsammans kan Gästrike återvinnare och Ekogas utveckla marknaden för substrat och lösa kunders behov av hantering av biologiskt avfall som idag inte ännu tas om hand. Nya lagkrav och behovet av förnybara resurser verkar för att behovet av ett nära samarbete mellan Gästrike återvinnare och Gästrike Ekogas kommer utvecklas och stärkas än mer. Ett annat exempel är hanteringen av trädgårdsavfall som också nu enligt stärkt lagkrav måste hanteras på sätt så att det återgår till det biologiska kretsloppet, vilket i vår region enklast görs hos Gästrike Ekogas där trädgårdsavfallet blir en ingrediens i substratblandningen.

Synergierna mellan Gävle Energi och Gästrike Ekogas är inte längre lika tydliga och Gävle Energi kan anses ha fullgjort sitt uppdrag som gavs av Gävle kommuns fullmäktige. Frågan om Gävle Energis fortsatta ägande i Gästrike Ekogas har därför aktualiserats i Gävle Energis styrelse samt Gästrike återvinnarens direktion.

Ekonomisk plan och affärsmodeller

Från år 2023 gör verksamheten ett ekonomiskt överskott. Verksamhetens första år prognostiserades och resulterade i kraftiga underskott, vilka härleds till att det tagit tid att upprätta de affärsmodeller som uppdraget innebar. När bolaget bildades var huvuduppdraget att "bygga en marknad", vilken inneburit exempelvis att andra aktörer (Region Gävleborg, hemtjänst, avfallsfordon med flera) behövt ställa om sin fordonsflootta för att kunna vara kund till biogasen. Med de befintliga affärsmodeller som finns idag, den infrastruktur som bolaget investerat i och som kan samverka med andras infrastruktur, så bedöms värdet i bolaget som stabilt.

Anläggningen behandlar idag drygt 27 000 ton substrat med mål om att inom ett par år öka intagen till 30 000 ton. Anläggningen producerar idag ca 25 GWh uppgraderad fordonsgas, 17 000 ton flytande gödsel och 6000–8000 ton fast gödsel per år. Verksamheten har genererat ett ekonomiskt överskott från år 2023 och prognosen framåt är också att verksamheten ska gå med vinst.

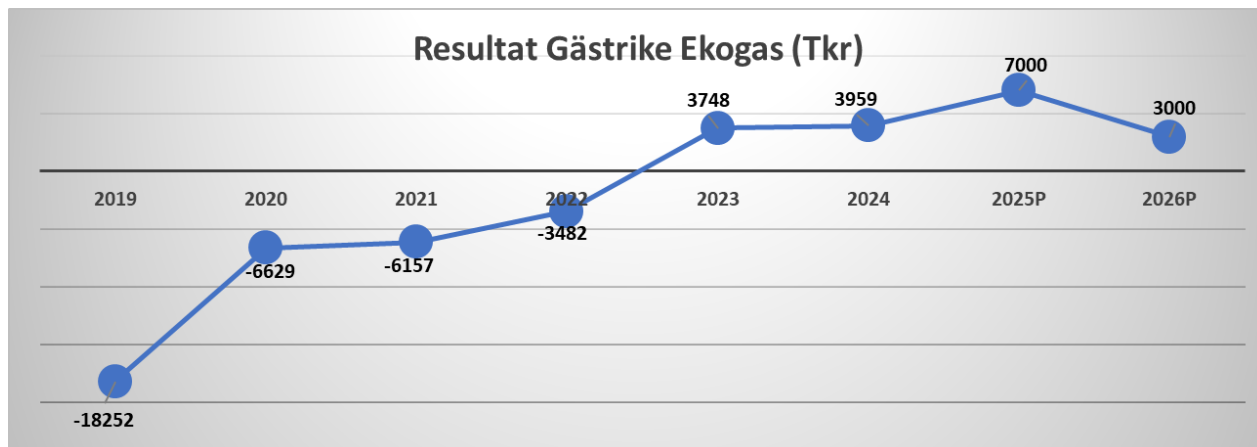

Bild 1. Resultat år 2019-2024 och prognoserat resultat 2025-2026.

Utifrån dagens avfallsströmmar, avtal och nuvarande affärsmodeller går det att beräkna de kommande årens resultat givet nuvarande förutsättningar. Idag (juni 2025) gör verksamheten positiva överskott med produktionsstöd. Europeisk och statlig politik skapar dock såklart bättre eller sämre förutsättningar utifrån klimatinvesteringsmöjligheter, produktionsstöd för biogas och som spelar roll för olika aktörers roll att nyttja biogasen på kortare eller längre sikt. Klimatklivet har exempelvis varit viktigt för att fler privata initiativ av biogasproduktion har kommit till stånd, liksom produktionsstödet för att biogasen ska kunna konkurrera med naturgasen.

Framtiden

Biogasen kommer fortsatt ha en viktig funktion i omställningen av samhället till förnybara energikällor. EU har fattat flera beslut om mål som främjar utbyggnad och användandet av biogas.

Direktivet om förnybar energi har satt mål om minst 42,5 % förnybar energi till 2030. EU har även fattat beslut om att minska beroende av rysk naturgas (RepowerEU). I transportsektorn införs mål på 29 % för andelen förnybar energi senast 2030 eller en minskning med 14,5 % av växthusgasutsläppen, genom ökad användning av avancerade biodrivmedel och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung, såsom vätgas.

Takten i omställningen till elfordon minskar i Sverige vilket kan förlänga behovet av biogas som fordonbränsle för framförallt tunga fordon. EU-kommissionen föreslår dock att år 2030 ska nya stadsbussar minska sina utsläpp med 90 % och år 2035 ska nya stadsbilar vara utsläppsfria. Samtidigt är effektbristen stor i många kommuner och regioner vilket kan göra att elektrifieringen tar längre tid att

implementera och biogasen är därmed fortsatt viktig även för fordonssektorn. Tung trafik (regionbussar och landsvägstransporter av gods) har en längre tidshorisont där storleken på utsläppsminskningen stegas upp över tid (45% -2034, 65% -2039 och 90% 2040-). Det gör att biogasen är extra intressant för denna fordonskategori. Vi ser också en kraftig nationell expansion i investeringar i tankstationer för flytande biogas med inriktning mot tungtrafik. För tung båttrafik kommer det vara lämpligt att använda biogasen som en förnybar energikälla. I vår region så har vi en hamn som skapar framtida möjligheter för biogas till båttrafik.

På sikt ser vi behovet av mer biogas till industrin, vilken redan idag köper överskottsgas och särskilt kvalitativ gas för forskning, men det kommer vara en övergångsperiod innan industrier och båttrafik har ställt om till biogas. Under denna period är det lämpligt och en möjlighet för tunga fordon som lastbilar kan nyttja biogasen som fordonsgas (Källa Biogas Öst).

Andra aktörer gör samma bedömningar då stora satsningar på behandlingsanläggningar av biologiskt avfall sker i vårt närområde. Östersund bygger en ny anläggning som kommer stå färdig 2025 (300 miljoner kr) och i Borlänge har Gasum (finska statens gasbolag) nyligen börjat bygga en ny anläggning.

Beredskap

Utifrån det oroliga världsläget så har det lokalproducerade drivmedlet som biogas är fått en alltmer intressant roll. Utifrån krisberedskap så kan biogasen bidra till ett stärkt civilförsvaret och minska sårbarheten vid en energibrist. Samhällsviktig verksamhet som sopbilar, hemtjänstfordon, taxi och busstrafik är idag exempel på fordon som kan drivas av biogas även i en krissituation när importerade bränslen är en bristvara.

Stärkt lokal livsmedelsproduktion

Gödseln (flytande och fast) som ansetts som restprodukt kommer få en större och mer betydande roll i framtiden. Fosfor är en ändlig resurs och konstgödselpriset påverkas stort av omvärldshändelser som krig och energipriser. Ekogas kan förse lokala lantbruk med denna resurs till ett över tid förutsägbart pris samtidigt som uttagsbehovet av ändliga resurser minskas. Detta är också en beredskapsfråga i händelse av förändrade förutsättningar gällande import av mineral till konstgödsel.

Privat ägare, hel eller delvis

Det har under åren funnits olika privata aktörer eller aktörer ägda av andra länder som varit intresserade av att förvärva delar av verksamheten, som exempelvis tankinfrastrukturen eller att äga andelar av bolaget.

Olika aktörer har då olika syften med ägandet av en behandlingsanläggning och/eller biogasproduktion. För någon är syftet att pressa ned priset på biogasen så lågt som möjligt för att man i samma bolag äger egen gasinfrastruktur som ska försörjas av biogasen. Det gör ett samägande med en offentlig aktör som vill få ut ett marknadsmässigt pris för gasen för att täcka kostnader för avfallsskollektivets

matbehandlingsanläggning utmanande i ett gemensamt bolag. Här kan tydliga intressekonflikter uppstå mellan olika ägare i ett samägt bolag.

Andra aktörer kan ha som anledning att äga enbart tankinfrastrukturen, vilket kan ge ekonomiska fördelar genom exempelvis personaleffektivisering, men samtidigt kan det höja priset på gasen vid pump då aktören också behöver tjäna något på att vara mellanhand. Det kräver också ett pressat pris på rågasen och produktionen. Det kan vara en fördel för Ekogas på sikt om gasen på lång sikt inte ska användas som fordonsgas, men det behöver utredas parallellt med att nya affärsströmmar utvecklas. Ett högre pris vid pump påverkar direkt alla de offentliga kunder som idag ställt om till biogas, som kollektivtrafik, sopbilar och den offentliga fordonsflottan kopplat till exempelvis kommunens omsorg.

En fördel med en privat delägare kan vara att det finns större investeringsmöjligheter för exempelvis en större utbyggnation och ökad produktion av biogas, samtidigt som det ökar hela bolagets risktagande och därmed också avfallskollektivets eventuella framtida kostnader. Gästrik Ekogas AB har på uppdrag av sina ägare utrett substratstillgången i regionen för att undersöka möjligheterna till en utbyggnation och ser idag inte möjligheten till det. Flera andra kommuner och regioner gör satsningar i närområdet som fångar upp delströmmar av det avfall som idag behandlas eller skulle kunna behandlas av Gästrik Ekogas. Den kvarvarande potentiella mängden substrat i närområdet räcker inte till för en ytterligare rötchammar om inte stora synergieffekter med befintlig drift går att nå.

Givet att marknaden för substrat just nu är satt under förändring så kan också ett argument för en privat aktör som vill köpa bolaget vara att minska konkurrensen på marknaden gentemot andra egna anläggningar och på sikt koncentrera produktionen till färre platser.

Ekonomiska konsekvenser av att Gästrik Återvinnare förvärvar Gävle energisandelar utifrån vissa givna förutsättningar

Ekonomiska förutsättningar:

Gästrik Återvinnare och Gävle Energi är överens om en värdering av andelarna och är marknadsmässigt värderad.

Finansiering kan ske via ytterligare upplåning via Gävle kommuns internbank.

Ekonomiska effekter i förbundet vid ett övertagande av 49 % av andelarna.

Balansomslutningen ökar med lika mycket som förvärvspriset.

Ökad upplåning med motsvarande belopp och räntekostnader kopplat till det (ca 750 tkr/år)

Soliditeten sjunker med ca 2 %-enheter direkt. (beroende på förvärvstidpunkt)

Avfallstaxan påverkas inte direkt av ett förvärv.

Prognosen är att Ekogas ska gå med vinst framöver och ekonomin blir mer och mer stabil.

I ett worst case scenario, med ett framtida underskott finns risk för nedskrivning av andelarna vilket påverkar resultatet och eget kapital negativt.

Ekonomiska effekter i koncernen vid ett övertagande av 49 % av andelarna:

Balansomslutningen ökar med ca 80 mnkr kopplat till hur balansräkningen ser ut i bolaget Gästrike Ekogas AB. (exakt siffra beror på tid för övertagande)
Eget kapital blir lika som innan, men soliditeten minskar med ca 3-5 %-enheter (beroende på förvärvstidpunkt) och beror på att balansomslutningen ökar.
Även andra mindre bokföringsmässiga effekter, tex goodwillpost på ca 10-15 mnkr som skrivs av på 5 år, ger resultatmässigt en bokföringsmässig kostnad på ca 2-3 mnkr per år.

Ekonomiska effekter för ägarkommunerna:

Ingen direkt ekonomisk effekt då Gästrike återvinnare har förutsättningar att förvärva bolaget, enligt konsekvenserna ovan.

Ägarkommunerna äger redan idag indirekt genom Gästrike återvinnare andelar i Gästrike Ekogas. Vid ett förvärv av resterande 49 % förändras ägarandelarna enligt nedan.

	Före förvärv	Efter förvärv
Gävle kommun	80,6 %	62%
Sandvikens kommun	11,8 %	23,20%
Ockelbo kommun	1,8 %	3,5%
Hofors kommun	2,9%	5,6%
Älvkarleby kommun	2,9%	5,7%

Just nu ser det ekonomiska läget i bolaget bra ut och trenden är positiv. Bolaget har ett eget kapital på 36,4 mnkr och soliditeten uppgår till 28,4 % (årsbokslutet 2024). Bolaget skulle även klara av framtida underskott på upp emot 30 mnkr (gränsen för kontrollbalansräkning vid årsbokslutet 2024) innan det finns risk för aktieägartillskott.

I det fall ett aktieägartillskott skulle bli aktuellt står ägarkommunerna för sin andel utifrån ägarandelarna enligt ovan.

Gästrike återvinnare har redan en borgensförbindelse mot Ekogas på 76,5 mnkr, som vid ett övertagande av resterande 49 % kommer att öka till 150 mnkr.
Ägarkommunernas borgensförbindelse ökar i proportionell andel.

Viktiga aspekter och premisser som behöver säkerställas för att trygga en långsiktig lokal behandling av matavfall.

Verksamheten består av tre huvudprocesser: anskaffning av substrat, produktion av biogas (behandling av substratet) samt avsättning/försäljning av biogas och gödsel (flytande och fast). Dessa tre processer är starkt beroende av varandra och

behöver vara koordinerade. Till det tillkommer viktiga stödprocesser som miljö, HR och ekonomi som också behöver säkerställas för en fungerande verksamhet.

Inventeringar av substrat har genomförts ”substratinventering 2023” (Nyqvist, Dahlman och Göthberg, 2023).

Inventeringarna visar på att mängden substrat är begränsad. Även om substrat finns så kan det innebära en ineffektiv logistik vilket i sin tur medför lägre resultatmarginal. Det byggs nya biogasanläggningar i närhet till vår region (Borlänge och Östersund) vilket kan komma ge ökad konkurrens vad gäller substrat. Det är av stor vikt att det inte kommer in konkurrerande anläggningar i närområdet då det behöver vara en stabil och tillräcklig inleverans av substrat över hela året. Gästrikre återvinnare som ägare av Ekogas är en viktig förutsättning för verksamheten då det skapar stabilitet gällande substratsmängder och intäkter för Ekogas, trots det kommer ökad konkurrens i regionen (Östersund och Borlänge) innebära risk för minskade intäkter och minskad biogasproduktion.

Biogödsel som är en restprodukt vid rötning behöver avsättas lokalt. Dels för att gynna närområdet genom att minska beroendet av konstgödsel, dels för att inte få långa tunga transporter. Det finns utmaningar gällande att få till avsättningen lokalt och en utökad anläggning eller konkurrens från andra kommer utöka den utmaningen. I dagsläget betalar vi för att bli av med gödseln men på sikt bör vi kunna ta betalt för det.

Säkrad avsättning av biogasen till ekonomiskt hållbart pris

För att kunna behålla ett positivt kassaflöde och ett positivt ekonomiskt resultat så behöver det finnas avsättning av gasen till ett ekonomiskt hållbart pris. Det finns avtal med bussbolaget fram till 2030 för ca 70 % av nuvarande produktion. Idag finns det efterfrågan på biogasen från industrier men betalningsviljan har inte varit till ett hållbart pris. När behoven av omställning till ett samhälle med förnybara energikällor ökar så kommer betalningsviljan för biogas sannolikt öka. Kostnader för hanteringen av biogödseln har en direkt påverkan på biogaspriset varför arbetet med att skapa lönsamhet i biogödselaffären är av stor vikt för att kunna nå ett hållbart pris som aktörer utanför fordonsmarknaden accepterar.

Bibehållen kompetens.

Verksamheten är komplex och kräver kompetens och stabilitet. Processen innefattar levande mikroorganismer och för att säkerställa produktionen så behöver det finnas en kompetent organisation tillgänglig dygnet runt. Verksamheten omfattas även av flera regelverk och miljötillstånd vilket kräver kunskap om verksamheten och de lagkrav som den omfattas av. För att säkra kompetens och lojal arbetskraft så är trygghet och stabilitet av största vikt för verksamheten.

Synergier med ägare

Verksamheten är liten och har få medarbetare men kräver hög kompetens. Det är av stor vikt att kompetens kan samnyttjas med ägaren. Idag köper Ekogas stödfunktioner av Gästrikre återvinnare så som ekonomi, HR, kommunikation, inköp och upphandling. Det krävs för att hålla kostnader nere för stödfunktionerna. Det är också av stor vikt att bibehålla nära samarbeten med t.ex. säljfunktionen på Gästrikre återvinnare för att utveckla nya tjänster som efterfrågas

av Gästrike återvinnares kunder och som kan innebära nya substratströmmar för Ekogas.

Inget utökat risktagande finansieringsmässigt jämfört med idag för taxekollektivet eller ägarna

För att säkra att taxekollektivet och/eller ägarna inte ska ta kostnader för verksamheten så bör inte verksamheten göra riskfyllda investeringar. Investeringar behöver bygga på väl underbyggt underlag och tilltagna marginaler för att inte riskera framtida underskott i verksamheten.

Bättre ekonomiskt läge totalt sett jämfört med idag

För att minska ekonomiska risker så behöver det byggas upp en bättre ekonomi i bolaget. Det är viktigt att fortsätta att få arbetsro och jobba med att finslipa processerna, optimera driften och arbeta med förebyggande underhåll. Att arbeta med det interna kvalitetsarbetet med bibehållen kompetens och utvecklad kompetens hos medarbetarna kommer leda till ett bättre ekonomiskt läge över tid.

Slutsats

Utifrån nuvarande avtal, lagstiftning, miljönytta lokalt och regionalt, krisberedskap, synergier mellan Gästrike återvinnare och Gästrike Ekogas, gjorda investeringar, mängden substrat i området, behov av stabilitet för att utveckla och effektivisera verksamheten etc så förordas ett fortsatt och utökat ägande av Gästrike Ekogas av Gästrike återvinnare. Samtidigt bör styrelsen ges ett tydligt uppdrag att fortsatt samverka brett med olika typer av aktörer för att säkra avsättning av gasen, ekonomisk stabilitet och största samhällsnytta. Biogasbranschen är som många delar inom energi- och avfallsbranschen i en pågående omformning och bolagets ägare och styrelse måste nogsamt följa utvecklingen och anpassa verksamheten för nya tider i tät dialog med sina ägare.

Anna-Karin Jakobsson
Förbundsdirektör
Gästrike återvinnare

Theresé Metz
Ordförande
Gästrike återvinnare

Bilaga. Erbjudande till Gästrike återvinnare att förvärva Gävle Energis aktier i Gästrike Ekogas AB